

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

KEREITE YA 12

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

PUDUNGWANA 2021

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2½

Pampiri ena e na le maqephe a 18.

DITAELO LE TLHAHISOLESEDING HO MOHLAHLAHOBUWA

1. Bala ditaelo tsena ka tlhoko pele o araba dipotso.
2. O SE KE wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse thehilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona. Ka mora moo, o bale dipotso tseo, o nto kgetha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A: Pale/Nobele/Novele	(35)
KAROLO YA B: Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C: Palekgutshwe	(35)
KAROLO YA D: Dithothokiso	(35)
4. Araba dipotso TSE PEDI feela, potso E LE NNGWE ho tswa dikarolong le ha e le DIFE TSE PEDI.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE
Araba potso ya pale/nobele/novele eo o ithutileng yona.

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE
Araba dipotso tsa dipalekgutshwe ka BOBEDI.

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO
Araba dipotso tsa dithothokiso ka BOBEDI.

Sebedisa lenanennetefatso bakeng sa tataiso.
5. Latela ditaelo tse qalong ya KAROLO E NNGWE LE E NNGWE ka tlhoko.
6. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
7. Qala KAROLO KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.
8. O eletswa ho sebedisa nako kamoo ho sisintsweng kateng. Sebedisa metsotso e 75 ho ngola karolo ka nngwe.
9. Ngola ka mongolo o makgethe, o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE		
<i>Araba potso ya nobele/novele eo o ithutileng yona.</i>		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	35	5
2. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	35	7
3. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	35	9
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA		
<i>Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.</i>		
4. <i>Sefi</i>	35	11
KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE		
<i>Araba dipotso ka BOBEDI tsa dipalekgutshwe</i>		
5.1 'Pelo e ja serati'	18	14
5.2 'Tlwaelo'	17	15
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO		
<i>Araba dipotso ka BOBEDI tsa thothokiso.</i>		
6.1 'Mantaha Hoseng'	19	16
6.2 'Ho se tshepahale'	16	17

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO YA	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: PALE/NOBELE/NOVELE Dipotso tse kgutshwane	1–3	1	
B: TSHWANTSHISO/TERAMA Dipotso tse kgutshwane	4	1	
C: PALEKGUTSHWE Dipotso tse kgutshwane	5.1–5.2	1	
D: DITHOTHOKISO Dipotso tse kgutshwane	6.1–6.2	1	

ELA TLHOKO: Etsa bonnete ba hore o arabile dipotso tse karolong TSE PEDI feela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE**POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Kgetha mme o arabe Potso E LE NNGWE e itshetlehileng bukeng eo o ithutileng yona selemong sena.

Bala qotso ena ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA A

Sekgukguni a emisa hlooho, mme a nyoloha fatshe butlebutle, e se re mohlomong a kgwathatsa notshi tsa semana. O ne a se a sa hlole a batla ho nyathela phafa ho feta kamoo a seng a e fumane kateng. Ka ntswe le bonolo, le ikokobeditseng, esere mohlomong a tloha a fahla mmuso ka lehlabahe a bua a re: 'Mohaeso le hoja o ntebetse hakanakana hoja ke sa lebella, ke itebetse, nna ha ke na ntwā.'

5

'O be, o re ke a tsometsa, butle ke tla o bontsha, ke tla o raberabella e ntse e le hona jwale ...' Tjhe, Sekgukguni a kopa tshwarela ha e le mona a buile hampe.

'Ke batla ha o bua jwalo, ho seng jwalo nka o etsa ntho eo o e song ho e bone ho tloha haesale fatshe le thehwa, Naa o sa na le puo?' ke Mananyetsa eo.

'Ntate ha e le ntwā yona o le bale ka yona, nna ke inehetse. Ho teng feela, nna ke ne ke re na ha e le moo nna le wena re bile le hona ho ka qhekanyetsana ka bohale bo tsotelang hakanakana, na ha o bone hore re ka thusana nthong tse ngata? ... Na ha re ka kopanya kelello tse tsa rona ra di etsa ngatana e le nngwe, na ha o bone hore re ka iphedisa?

10

- 1.1 Na kopo eo Sekgukguni a e etsang qotsong e ka hodimo, e ile ya mamelwa? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.2 Ditaba tsa qotso ee di totobatsa kgohlano ya mofuta ofe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.3 Puisano e qotsong e thusitse jwang ho ntshetsa diketsahalo tsa pale pele? (2)
- 1.4 Sehalo sa Mananyetsa se fapana jwang le sa Sekgukguni ho ya ka qotso? (2)
- 1.5 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.6 Sekgukguni ke mophetwa wa sehlooho. (2)
- 1.7 Nehelana ka ditsela TSE PEDI tseo mongodi a di sebedisitseng ho senola semelo sa Mananyetsa qotsong. (2)
- 1.7 Ke molaetsa ofe oo mongodi a re fetisetsang wona ho ya ka qotso e ka hodimo? (2)
- 1.8 Nnetefatsa polelo e latelang ka ho nehelana ka ketsahalo ho tswa bukeng. (2)
- Meharo e bile le seabo se seholo kgodisong ya kgohlano paleng ena. (3)

- 1.9 Mongodi o sebedisitse pheteletso e polelong e latelang ka sepheo sefe?
'Ho seng jwalo nka o etsa ntho eo o esong ho e bone ho tloha haesale fatshe le thehwa.' (2)
- 1.10 Sekaseka kamoo tikoloho eo Mananyetsa a neng a phela ho yona e bileng le seabo kateng ntshetsopeleng ya pale ena. (3)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA B

Karolo e kgolo ya setjhaba, le matona a se makae, e ne e ile ya re hoba lentswe le hlahe ka lebitleng ya tutumolotseha ho baleha ke ho tshoha.

Mofumahadi le a mang a matona, ekasitana le batho ba mmalwa ba ile ba tiisetsa, ba ema, ba mamela, le tshabo le yona e ile ya ba wela hodimo.

Re sitwa ho lekanyetsa mmadi thabo eo Mananyetsa a bileng le yona hoba a utlwe mantswa ana a motswalle wa hae Sekgukguni (Morena Ramoroko). Ke thabo e neng e kgaphatseha, etswe motswalle wa hae o ile a tshetleha puo ka bokgabane bo boholo, ho feta le kamoo ba neng ba rerile kateng sethathong. A thaba, tswalo la baleha, a tsoha molota, a ba sebetse, a bona tjehelete e lekanang le dinaledi e le ya hae haufinyana tjena. 5
10

'Matona le setjhaba, ke a le hlapanyetsa hore motho wa lefatshe, eo e seng ngaka, ha a utlwile lentswe la mofu, o tshwanetse hore a itlheke hang feela ha a se a utlwile puo ya ba shweleng. Ho seng jwalo le tla fofala, mme le fetohle dimumu le botsebetutu! Kahoo haeba mofumahadi a sa na le puo, o tla tshwanela ho eletska ka pelenyana bafu ba eso halefe.' 15

- 1.11 Ke maikutlo afe a neng a rena ho batho ba neng ba le mabitleng motsotso pele lentswe la morena le bua mabitleng? (1)
- 1.12 Nehelana ka lebaka le neng le entse hore setjhaba le matona ba tle mabitleng. (2)
- 1.13 Na re ka re ketsahalo eo ho yona Manayetsa a ileng a siya Sekgukguni ka lebitleng, e re bontsha mothiya o sa lebellwang? Tshetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 1.14 Tshohla boitshetleho ba mongodi ho ya ka diketsahalo tse qotsong. (2)
- 1.15 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse ka masakaneng, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Ketsahalo e qotsong ke e nngwe ya diketsahalo tsa (tharollo, tharahano) paleng ena. (2)
- 1.16 Maele ana 'ho se tsebe ke lebote' a tsamaelana jwang le ditaba tsa qotso ee? (2)
- 1.17 Na ka mora ketsahalo ena ya mabitleng o ikutlwa o qenehela kapa o tenehela mofumahadi wa morena? Nehelana ka lebaka la karabo hao. (2)

[35]

POTSO YA 2**BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe**

Bala qotso ena ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA C

Borokong ba ka ka lora ke tsamaya thoteng e talana, ho se difate hohang mme letsatsi le tjabile ha monate. Ha ke ntse ke tsamaya jwalo, ka bona palesa tse ntle, mme ka ya ho tsona, ka kga e le nngwe, ka e kga mme ka utlwa kamoo e neng e nkga ha monate kateng. Ha ke ntse ke tsamaya jwalo, ka bona pejana hole le nna lethebanyana le lesweu, ha ke ntse ke atamela ka elellwa hore ke motho, le hona wa mosadi. Ha a se a le maoto a mahlano ho nna, ka elellwa hore ke Lerato ka sebele; sefuba sa ka sa futhumala, pelo ya otlala ka matla, ka ba seo nkekeng ka se hlalosa. Ka mo atamela ke potlakile, empa ha ke leka ho mo mamarela, ke tshware moya, lefeela la mafeela. Yena a nna a tshetjha; fahleho sa hae se kganya kgotso a bile a bososela.	5
Hona ho ile ha etsahala nako e telele. Ha ho sa le jwalo, ka bona ho hlaha moshemane eo ke neng ke mo tseba, e leng Tshiu, yena a fihla a mamarela Lerato habonolo, mme le yena Lerato a mo mamarela.	10
Ke ile ka tshwana le yona ya papisi pere, ka utlwa ke hlanya ke kgalefo, ka tlaellana ka mona ka sefubeng ka ba ka fumana bothata ba ho hema, pelo yona ka utlwa eka e a thothomela ha e ntse e otlala. Ka leka ho ba kgorohela ha ba ntse ba tsamaya mmoho empa ka utlwa maoto a ka a le boima hoo e neng eka ke rwetse dieta tsa tshepe.	15

- 2.1 Sepheo sa mongodi ka ho sebedisa mmala o mosweu torong ya mophetwa eo, ke sefe? (2)
- 2.2 Ditaba tsa qotso e ka hodimo di re tjobela pele ketsahalong efe? (2)
- 2.3 Fana ka molemo wa papiso e sebedisitsweng polelong e latelang.
'Ke ile ka tshwana le yona ya papisi pere.' (2)
- 2.4 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o fane ka lebaka la karabo ya hao.
Ditoro ha di phethahale hobane di tla di feta. (2)
- 2.5 Bolela bohlokwa ba toro e hlahisitsweng tlhekelong. (2)
- 2.6 Na ho a makatsa ho bona Hlomi a ntse a amohela dimpho tse tswang ho Dineo? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 2.7 Manolla kamoo mongodi a rehileng mophetwa ya latelang kateng:
Lerato. (2)
- 2.8 Sekaseka ntlhakemo ya mongodi mabapi le kgodiso ya bana paleng ena. (3)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA D

Tseleng ke ne ke tsamaya ke ba sheba, empa ba se bonahale, ka ba ka fihla lebenkeleng le neng le se leholo hakaalo empa ho bonahala hore tswelopele e ngata. E ne e le lebenkele la boTshiu. Ho ne ho se se sekaalo seo ke neng ke lakatsa ho se reka empa ke ile ka utlwa pelo ya ka e nkgannela teng.	5
Tshiu o ne a le motjhining. Eitse ha a mpona a tloa tonebanka, a tla ho nna a potlakile, mahlo a tswile dinameng ka ba ka tshoha.	5
'O a bona wena sefelekwane towe, o se ke wa nahana hore o bohlale; le re hlola ka bomenemene hore o tle o tsebe ho fumana Lerato, hommeng ha o a phomella jwalo ka ha o ikentse lerabeng' ke yena eo a se a ntjobile ka dibaki.	10
Ke ne ke ferekane ke sa tsebe hore ke etse eng, ha e mong wa barekisi a tla tla thiba, a bolella Tshiu hore o tla leleka bareki.	10
'Kgaohana le nna wena, mosebetsi wa hao ke ho rekisa mona, tlohela ho itshunya tabeng tse hole le wena.' Ke yena eo a ntse a ithutla.	15
Hang boPuse ba kena. Ba kena moo ke neng ke ntse ke phutha sefela sa ka le Bebele.	15

- 2.9 Hantlente mophetwa enwa ya lwantshwang ke Tshiu o ne a le tseleng e yang kae? Hobaneng o realo? (2)
- 2.10 Ke sehalo sa mofuta ofe se ikutlwahatsang qotsong ee? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.11 Totobatsa sesosa sa qabano e iponahatsang qotsong ee. (1)
- 2.12 Hlalosa semelo sa Tshiu o ipapisitse le mantswa a latelang.
- 'O a bona wena sefelekwane towe, o se ke wa nahana hore o bohlale ...' (2)
- 2.13 Ke thuto efe eo re ithutang yona qotsong ee? (2)
- 2.14 Ditaba tsa qotso ee di re tsebisang ka sebaka sa diketsahalo? (2)
- 2.15 Ho Tshiu le Hlomi, ke ofe eo e leng mophetwa ya ntlhanngwe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.16 Nehelana ka lebaka le hananang le polelo e latelang.
- Ketsahalo ya ho hlola ha Hlomi tlhodisanong ya mmimo, ke e nngwe e re bontshang tlhekelo paleng ena. (2)
- 2.17 Sekaseka karaburetso eo mongodi a e sebedisitseng qotsong e ka hodimo. (3)

[35]

POTSO YA 3: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima

Bala qotso ena ka tlhoko, o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA E

Chikano a se ke a rata boemo boo Mosele a neng a se a le ho bona ke veine eo a seng a e nwele, haholoholo lentswe le buang ka lefu, empa a itshehitsuhehisa hanyenyane a nto phahama mme a thellathella ho ya tswa ka monyako. 5
Ha Chikano a fihla ntlwaneng, a fumana menyako e mmedi ya matlwana e kwetswe, empa a utlwa hore ho teng mantswenyana a ntseng a bua ka nqane ho menyako, mme a hla a theha tsebe.
'O reng, tlhaselo eo ya Biala ke lefu la pelo? Nna ke bone eka a ka nna a nya matsete neng kapa neng nakong eo a neng a idibana.'
'Ebe o ne a tla ho etsetsang hoo, hona jwang?' ke lentswe la bobedi leo. 10
'Ke a bona o ile a nna a tshoswa ke ho utlwa hore setjhaba se tla timetswa ke diphomane tsa nyutlelere tseo Motshwarela-Mopresidente a neng a bua ka tsona.'
'Wai! Mobishopo ha se lekwala, ebile ke motho ya tshepahalang haholo. Le ha ho le jwalo, batho ba rona ba mo lebetse ka thatathata mme ha ho mang kapa mang ya ka bang a utlwa seo a ka tshohang a se buile. Be! Weso, ebe dintho di ntse di tsamaya jwang kwaa sehlekehlekeng?' 15
'Hantle haholo, weso. E-e, ha re hle re kgutlele ka bathong pele re ka bonwa mafolomabe.'

- 3.1 Ke lewa lefe leo mongodi a le sebedisitseng qotsong ho senola semelo sa Chikano. (1)
- 3.2 Sepheo sa Chikano e ne e le sefe ha a nyamella Mosele a ya matlwanaeng? (1)
- 3.3 Tsitsipano e bakilweng ke ho akgeha ha Mobishopo Biala e thusitse Chikano jwang diphuputsong tsa hae? (2)
- 3.4 Nnetefatsa ka ho fana ka lebaka hore Chikano ke molwantshuwa paleng ena. (3)
- 3.5 Maele a latelang a dumellana jwang le diketsahalo tse qotsong?
'Sekgukguni se bonwa ke sebatladi.' (3)
- 3.6 Seabo sa Mobishopo Biala paleng ena, se o fa mohopolo ofe malebana le baruti bophelong ka kakaretso? (2)
- 3.7 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse ka masakaneng, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
Diketsahalo tse qotsong ke tse ding tse totobatsang ... (tlhahiso, tharollo, tharahano). (2)
- 3.8 O ka re ke thuto efe eo mongodi a neng a e fa Chikano, ketsahalang eo ho yona Mphafudi a ileng a mo teteka seterateng lefifing? (2)
- 3.9 Na ketsahalo ya hore Morigadiri Ramaqiti, a be le lequlwana la ditsotsi empa e le motho e moholo sesoleng e a kgolweha? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)

- 3.10 Tshohla kamoo lewa la tlhoko dingolweng le sebedisitsweng kateng paleng ena. (2)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka tlhoko, o nto araba dipotso tse tla e latela.

TEMA YA F

Ramaqiti le Nasala ba ne ba kena sekolo se tlase mmoho, mme bobedi ba bona e ne le batho ba dikelello di hlwahlwa haholo leha Nasala yena a ne a hlile a padile. Eitse ha Nasala a feta sehlopha sa Materiki, a ingodisa sekolong se phahameng sa Gumbe Institute of Medical Studies, e leng moo a ithutileng tsa bongaka teng. Ho tloha moo a ya sebetsa sepetleleng se seholo sa Serowe, moo a bontshitseng boqhetseke bo tswileng matsoho. Leha ho le jwala, Nasala o ne a ena le mefokolo e mmedi ... jwala le basadi. E ne e le motho ya nkehileng ke basadi hona hoo ba mo tsebang ba neng ba nahana hore mohlang a ka tsohang ba se ba le siyo e ne e tla ba letsatsi leo a tlang ho ipolaya ka lona ntle le tikatiko. Athe jwala ba sekgowa bona! O ne a bo nwa le ho bo rata hona hoo a neng a ka ba a sesa ka hara bona ebang e ne e le metsi. Mefokolo ena ya hae, ha mmoho le lefufa la bohale bo tshosang, ke yona e entseng hore a be a fetohle Mobishopo Biala qetellong. 5

Ha e le Ramaqiti yena o ne a ena le batswadi ba futsanehileng, mme yena le kgaitsemi ya hae Dirisang e le bona feela bana ba lesafo. 10

- 3.11 Maemo a lapa la habo Ramaqiti a bile le seabo sefe se bosula bokamosong ba hae? (2)
- 3.12 Hlalosa kamoo diketsahalo tse qotsong di thusitseng kateng ho ntshetsa pale ena pele? (2)
- 3.13 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o nehelane ka lebaka la karabo ya hao.
- Bofokodi ba Nasala ba ho rata basadi le jwala ke bona bo entseng hore a iphumane e le moruti kajeno. (2)
- 3.14 Qotsong mongodi o re tsebisa diketsahalo tseo a neng a lokela ho re tsebisa tsona qalong kapa mahareng a pale. Hana lewa lee le bitswang? Nehelana ka ketsahalo e nngwe paleng moo le sebedisitsweng teng. (3)
- 3.15 Karaburetso e sebedisitsweng ditabeng tsa qotso, e sebedisitswe ka sepheo sefe ke mongodi? (2)
- 3.16 Polelo ena, 'Ho se tsebe ke lebote', e nyallana jwang le ketsahalo eo ho yona Chikano a ilenga kopana le sister Ruth kwana Koeneng? (2)
- 3.17 Hlalosa bohlokwa ba pheteletso e hlahellang qotsong. (2)

[35]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 4: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA G

MOTAUNG:	Lona mosebetsi wa lona ke ho senya kgotso moo e leng teng le ho ferekanya setjhaba. O lonya Raboditse o a tseba?	
RABODITSE:	Bona mona phoofolo, le ha o se o ntlhapaotse hakana, nna ke ne ke itse ke o tswela kgomo feela. O ka nka dikeletso tsa ka kapa o di lese pele o nthohaka ho feta mona. (A <i>kgutsa</i> .) Na o a mo hopola ngwana elwa wa Sekipa? Wa Thebe yena? Na ba ne ba sa iswa dikolong tse phahameng? Ho jwang kajeno, ha se bona ba tlleng ka boletlalepepuwe ka bolevesandlebe? Eo wa hao o fapana kae le bona hoba ke morwetsana? Borwetsana le bokgarebe bo ba phonyohile. O shebe, o nahane. (A <i>thola motsotswana</i> .) Motaung o ntse o nkutlwa motho wa batho? (A <i>mo sisinya</i> .) O mmametse weso?	5 10
MOTAUNG:	Ke a utlwa. Feela o hopole hore o nkeka ka leleme le monate hakae. Bebele e boletse ya re ba tla o kgelosa tseleng e nepahetseng. Ha re potlakeng phala e se e lla.	
RABODITSE:	Ke itse ho ho wena hore o a di nka kapa tjhe, le teng molemo wa tsona ke a o bona nna. Feela ke a o bolella mmate, o tla llela metsotso.	15
MOTAUNG:	Ha re kwale qephe leo pele le re isa hole. Ke tla o bona monna, kapa o nahana hore borikgwe boo ba ka bo kgabisitse?	

- 4.1 Nehelana ka ntho E LE NNGWE eo lelapa la Motaung le la Raboditse a neng a tshwana ka yona. (1)
- 4.2 Nehelana ka mabaka A MABEDI a etsang hore Motaung a be manganga a ho amohela dikeletso tsa Raboditse. (2)
- 4.3 Qotsa mantswe ho tswa temeng ho tiisa taba ya hore Raboditse ke sebakadi se kgopo. (2)
- 4.4 Hlakisa tomatso e hlahellang mantsweng a latelang a Raboditse.
'Borwetsana le bokgarebe bo ba phonyohile.' (2)
- 4.5 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tshehetse karabo ya hao ka lebaka.
Ditaba tsa Raboditse tse qotsong ena ke mmomori wa lelapa la hae. (2)
- 4.6 Ketso ya Raboditse ya ho bitsa Motaung Phoofolo e re senolela maikutlo afe a Raboditse? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)

- 4.7 Mantswe a latelang a Motaung a re tjobela pele ketsahalong efe ditabeng tsa tshwantshiso ee?
'Lona mosebetsi wa lona ke ho senya kgotso moo e leng teng le ho ferekanya setjhaba.' (2)
- 4.8 Qotsa mantswe A MABEDI ho tswa temeng a bolelang hore ngwana enwa o hlahile ka ntle ho lenyalo. (2)
- 4.9 Sekaseka setaele seo mongodi a se sebedisitseng puong e latelang ya Raboditse.
'Na o a mo hopola ngwana elwa wa Sekipa? Wa Thebe yena? Na ba ne ba sa iswa dikolong tse phahameng? Ho jwang kajeno, ha se bona ba tlileng ka boletlalepepuwe ka bolevesandlebe?' (3)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA H

MMATSHELE:	(A <i>tshaha</i>) Tjhe o a ipuela monna Modimo. Athe demokerasi le e sebedisa jwang? Le kajeno o ntse o thehela o bo kgaphuntse? O bile o nkgopotsa mohla o neng o apere phalatsa yane ya ka o potlakile, o potlaketse mosebetsing. Na o ne o ferekantswe ke lentswe 'tekatekano'?	5
MOTAUNG:	Ke ne ke tshohile Mmatiiisetso. E ne eka o tla hlaha monyako a mmamole ka phafa.	
MMATSHELE:	Hoo ho bolela hore ha o sa mo tshaba hona jwale? Mpoelle monna. Na o sa ntse o mo hopola mosadinyana eo wa hao?	
MOTAUNG:	E, tjhe. Nka mo hopola ke mo kene kang? Ha ke utlwisise, nka mo hopola kang Twala e wena e le ee haufi le nna? O pabala wena Mmatshela ke o jwetse.	10
MMATSHELE:	Le jwalo lona. O nthorisa hobane ke le pela hao mona. Ha o le ho yena ke yena thatohatsi, ebile o a lebala ka nna.	
MOTAUNG:	Nahana feela ke se ke lebetse ka wena. Nka itoma sengongojane o a tseba. Ke tla o lebala makgaba a kgahletse. (O <i>inamisa hlooho o tebise maikutlo</i>) Hei, (A <i>hula moya</i>) o ne a nthata eo motho, a ntshwere ha monate. Ke rahile monyetla oo wa hae.	15
MMATSHELE:	Ho senyehile kae moratuwa? Na ho na le moo ke o foseditse teng Sebata?	20
MOTAUNG:	Tjhe.	
MMATSHELE:	Bothata ba hao ke ba ka, etswe nna le wena re nama e le nngwe.	

- 4.10 Mantswe a latelang a Mmatshela a totobatsa mehla efe ya diketsahalo?
'Athe demokerasi le e sebedisa jwang?' (2)
- 4.11 Mongodi o kgethile ho sebedisa mantswe ana 'twala le pabala' qotsong ka sepheo sefe? (2)

- 4.12 Phoqo e sebedisitsweng puong e latelang ya Mmatshela, e sebedisitswe ka sepheo sefe?
'Athe demokerasi le e sebedisa jwang? Le kajeno o ntse o theohela o bo kgaphuntse?' (2)
- 4.13 Tatolano e hlahellang puong e latelang ya Motaung, e re thusa jwang ho utlwisisa maikutlo a hae.
'E, tjhe. Nka mo hopola ke mo kene kang?' (2)
- 4.14 Mongodi o sebedisitse lewa lefe ho re totobaletsa maikutlo a Motaung mantsweng ana a hae a latelang? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
'Hei, o ne a nthata eo motho, a ntshwere ha monate ke raile monyetla oo wa hae.' (3)
- 4.15 Ke ketsahalo efe e re bontshang mothinya o sa lebellwang kamora hore Mmatshela a bue mantswa a latelang qotsong?
'Bothata ba hao ke ba ka, etswe nna le wena re nama e le nngwe.' (2)
- 4.16 Mmatshela o susumeditse diketsahalo jwang ho ya sehlohlolong tshwantshisong ee? (2)
- 4.17 Na mongodi o atlehile ho reha sebakadi sena, Mmatshela lebitso tshwantshisong ee. (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE

Araba POTSO ya 5.1 le POTSO ya 5.2.

POTSO YA 5: PELO E JA SERATI – ME MAKHAPA LE BA BANG**5.1 'PELO E JA SERATI' – NA Mpembe**

Bala qotso e latelang ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA I

'Mme, ke o jwetsitse hore nna, ha ke di kene. Ke nyala Moipone. Puleng le ka nna la mo nyalla lona, e seng nna. Ho nna e tla dula e le motswala, e seng mosadi wa ka.'

'Ngwanaka, o tla be o re phoqile haholo ka ho etsa jwalo. Batho mona haeso, Sekgobelane, ha ba phetse ho babatsa makgethe le ho kgothala ha Puleng. Nna ke batla ngwetsi e ithatang, e matsoho ke o jwetse.' 5

'Mme, o sitwa feela ke ho mpoella nnete. O rata ho ruisa malome, kgaitse diao, ka dikgomo tsa ntate! Kgale ke e bone taba ena hore e mpa e le moritaoke feela. Malome o hula ka *falese*, jwale o leka ho mo ntsha ka *forong*. E ke ke ya etsahala ntho e jwalo, ke tla hle ke hlabe ntate malotsana ka taba ena ya hao.' 10

'Mafotha, o a nthohaka jwale, ditsiebadimo tsee tseo o buang ka tsona, o di nka kae?'

'Ha ke o rohake mme, empa o bua jwalo ka motho ya ratang le thoriso. Ke mona o bua ka batho ba mona Sekgobelane, ba babatsang makgethe le ho kgothala ha motswala. Ho bonahala hantle hore o batla ho roriswe wena ka ngwetsi e makgethe. O tla mo nyala, Puleng, ke se ke boletse, nna ke tla itsamaela, ke ipatlele moo ke tla dula teng le Moipone'. 15

- 5.1.1 Bolela makgetha A MABEDI hotswa qotsong ao Mmamafotha a reng a bontsha hore Puleng e ka ba ngwetsi ya makgonthe. (2)
- 5.1.2 Polelo ena e latelang e o thusa jwang ho hlakisa maikutlo a Mafotha ka Puleng?
'Puleng le ka nna la mo nyalla lona, e seng nna.' (2)
- 5.1.3 Hlalosa se bolelwang ke Mmamafotha ka mantswe a latelang.
'Nna ke batla ngwetsi e ithatang, e matsoho ke o jwetse.' (2)
- 5.1.4 Sesosa sa kgohlano ke sefe qotsong e ka hodimo? (2)
- 5.1.5 Nehelana ka lebaka le dumellanang le polelo e latelang.
Mmamafotha ke mophetwa ya tjihitja. (2)
- 5.1.6 Qolla mantswe a bolelang ntho e le nngwe le 'ho phela ka thata' qotsong. (1)
- 5.1.7 Nehelana ka diketsahalo TSE PEDI palekgutshweng tse tiisang hore diketsahalo tsa yona ke tsa nakong eo moetlo o neng o ntse o latelwa. (2)

- 5.1.8 Mongodi o sebedisitse lewa lefe ho senola semelo sa Mmamafotha qotsong? (2)
- 5.1.9 Sekaseka kamoo mongodi a hlahisang kgatakelo ya ditokelo tsa botho kateng palekgutshweng ena. (3)

MMOHO LE**5.2 'TLWAELO' – NA Mpembe**

Bala qotso e latelang ka tlhoko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA J

Ho re hlaahlela le lla ka le leng ke ntho eo Swanepoel a sa e tsebeng. Re batho ka ba bang, mahlale ao o ne a sa a tsebe le ona. Poho e betwa ke letswele, e ne e le dipolelo tse matla tsa nnete. E ne e le pudumo ya seemanotshi. A fela a tletse boitshepo.

Dikamano tsa Teboho le Swanepoel di ile tsa mpefala le ho feta nakong eo Teboho a etsang mokete wa badimo, a leboha ntlo. Teboho o ne a memme ba leloko le metswalle a bile a hlabile kgomo, ho ritetswe jwala, dijo di le ngata, ho phehwa, mosi o kubella ka hohle. Kgidi! Swanepoel a bitsa ditimamollo le mapolesa a thothomela ke kgalefo, a lla ka lerata, mosi le kgomo e hlabilweng e sa ka ya hlahlojwa ke mohlalobi wa tsa bophelo bo botle. Sa fihla setimamollo se famotse dinko. Ha se ke ha bonahala moo ho tjang teng. Sa phekgoha, sa boela morao. Ba batseka le bona ba hata ba kena ka mmalesibana. Ba fumana ho hobelwa ka seriti, ho lla modidietsane o tihatjhametsang tsebe ha monatjana. Kwelakhwela thinkgwi! Ke ela e nkela ho la poleseteishene. 15

- 5.2.1 Maemo a phedisano pakeng tsa Swanepoel le Teboho ke a jwang ho ya ka ditaba tse qotsong? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 5.2.2 Ke dintho dife TSE PEDI tse lokelang ho hlahella tlhekelong tse teng qotsong ee? (2)
- 5.2.3 Hlaloisa hore mongodi o sebedisitse maele a latelang ka sepheo sefe? (2)
- 'E ne e le pudumo ya seemanotshi.'
- 5.2.4 Bapisa semelo sa baphetwa ba qotsong o ikamahantse le diketsahalo tsa palekgutshwe. (2)
- 5.2.5 Nehelana ka lebaka le dumellanang le polelo e latelang. (2)
- Swanepoel ke mohanyetsi palekgutshweng ena.
- 5.2.6 Ke ketsahalo efe palekgutshweng ena e re totobaletsang mothinya o sa lebellwang? (2)
- 5.2.7 Ebe mongodi o leka ho fetisa molaetsa ofe ka palekgutshwe ee? (2)
- 5.2.8 Sekaseka lewa la tlhoko dingolweng o ikamahantse le ditaba tsa palekgutshwe ena. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Araba POTSO ya 6.1 le POTSO ya 6.2.

POTSO YA 6

6.1 Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

MANTAHA HOSENG – P Ramathe

1	Tsotsi borukgwe bo tlamelletswe marahong,
2	Motsamao ke thinkgwithinkgwi, wona wa boMalaeta,
3	Empa kajeno o hata kwekwe,
4	E, ha se phoso ke tsona tsa Mantaha hoseng diketsahalo.
5	Tlelereke ofising ke bothata,
6	Pene o e loma sa ngwana a nyanya,
7	Dipampiri ke sehlopha tafoleng,
8	E, ke tsona tsa Mantaha diketsahalo.
9	Titjhere sekolong ke lenyora feela,
10	Metsi o a qhapha sa ntja lekesi,
11	Tae di nyehlile di hana ho tiya,
12	Empa ha se phoso ke tsa Mantaha diketsahalo.
13	Ngwana sekolo sehloho wee!
14	Kelello e hana ho tsepama dithutong,
15	O nahana tsa maoba diketsahalo bongata,
16	Empa ha se phoso ke tsa Mantaha diketsahalo.

- 6.1.1 Ke karaburetso ya mofuta ofe e hlahellang molathothokisong wa 1? (1)
- 6.1.2 Ke molathothokisong ofe moo sethokisi se sebedisitseng pebolo/pebofatso temanathothokisong ya pele. (1)
- 6.1.3 Bohlokwa ba sejura se sebedisitsweng molathothokisong wa 4 ke bofe molathothokisong oo? (2)
- 6.1.4 Hobaneng sethokisi se kgethile ho sebedisa lebitsomarane molathothokisong wa 2? (2)
- 6.1.5 Kgonyetso e hlahella molathothokisong ofe temanathothokisong ya boraro? Bolela lentse leo e hlahellang ho lona. (2)
- 6.1.6 Bohlokwa ba lentse, 'Empa', le sebedisitsweng molathothokisong wa 12 le 16, ke bofe temanathothokisong tseo? (2)
- 6.1.7 Hlalosa se bolelwang ke molathothokiso wa 14 le 15. (2)

- 6.1.8 Lekgotsi le sebedisitsweng molathothokisong wa 13 le sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 6.1.9 O nahana hore sethohokisi se fetisa moaletsa ofe ka ho reha thothokiso ena 'Mantaha Hoseng'? (2)
- 6.1.10 Sethothokisi se sebedisitse mokgabisopuo ofe molathothokisong wa 10? Mokgabisopuo oo o thusa jwang ho utlwisisa se bolelwang molathothokisong oo? (3)

MMOHO LE

- 6.2 Bala thothokiso ena ka tlhoko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

HO SE TSHEPAHALE – RN Phume

- 1 Le teng le le lelele leqwatsiqwatsi,
2 Nthwa ho refofaka ha e tsamaya;
3 Ya ho ema ka ditlhako,
4 Ntho ya ho tshaba lefatshe
5 Empa lefatshe le thotse.
- 6 Ha a tsamaya wa kakaila!
7 O kakaila ha botlhoko feela,
8 Ha a qenehele lefatshe;
9 Lefatshe ha se nthwa ho qenehelwa.
- 10 Ha a iketse o habile,
11 O habile dibaka;
12 Ke motho wa mabaka,
13 O dula a sebetsa ka nako tsohle.
- 14 Mo mamele, heno ke naheng,
15 Sala shwalaneng le hara motsheare.
16 O sala le monna Mateneng,
17 O sala o tshwere hlolo ka boya.
- 18 O ne o mo kgolwa, hobaneng?
19 O ne o mo tshepa, hobaneng?
20 O ne o mo mamela, hobaneng?
21 O ne o mo adima, hobaneng?

- 6.2.1 Anastrofi e sebedisitswe molathothokisong ofe, temanathothokisong ya bobedi? (1)
- 6.2.2 Temanathothokisong ya 1, qolla dipolelwana TSE PEDI tse bolelang ntho e le nngwe le 'ho ba molelele'. (2)
- 6.2.3 Qolla lekgohledi temanathothokisong ya bobedi. (1)

- 6.2.4 Tatolano e bopilwe ka mantse afe A MABEDI molathothokisong wa 15? (2)
- 6.2.5 Ke bokgabo bofe ba bothothokisi bo sebedisitsweng molathothokisong wa 5? (1)
- 6.2.6 Poeletsamodumo e bopilwe ka lentswe lefe Molathothokisong wa 1? (1)
- 6.2.7 Karaburetso e sebedisitsweng molathothokisong wa 2 e o thusa jwang ho utlwisisa molathothokiso oo? (2)
- 6.2.8 Hantlentle, sethothokisi se bolelang molathothokisong wa 14? (2)
- 6.2.9 Lebotsi le sebedisitsweng temanathothokisong ya 5, le sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 6.2.10 Phetapheto ya moelelo e sebedisitsweng melathothokisong ya 3 le 4, e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO A PAMPIRI YOHLE: 70